

SÜRYANİ KADİM KİLİSESİNDE İBADETLER

Nebimiz özellikle ehli kitapla olan ilişkisinde dışlayıcı ve suçlayıcı değil, tasdik edici yöntem izlemiştir. Bizler de hem ülkemizde hem tüm dünyada ehli kitapla olan ilişkilerimizde aynı metodu takip etmeliyiz. Bu açıdan Süryanileri tanımak ve ibadetlerini öğrenmek bu ilişkinin sağlıklı bir zemine oturması açısından son derece önemlidir.

Giriş

Süryaniler, Ortadoğu coğrafyasında yer alan en eski halklardan biridir. Kökenlerinin 5500 yıl öncesine kadar uzandığı tahmin edilmektedir.¹ Aynı zamanda en eski Hristiyan kiliselerinden biri olması, ibadet anlayışlarının diğer kiliselerden farklı olup Müslümanlara benzer yönlerinin bulunması, günümüzde halen hatırı sayılır bir nüfusa sahip olmaları, bu konuyu seçmemizde etkili olmuştur.

Türkiye’de Süryani kavramı etnik bir kimlikten ziyade dini bir topluluğu temsil etmektedir. Oysaki Hristiyanlıktan önce de bu coğrafyada Süryaniler mevcuttu. Türkler Anadolu’ya girdiklerinde Hristiyan Süryaniler ile tanıştılar. Yüz yıllar boyunca aynı toprakları paylaştığımız bu toplumu ne kadar tanıyoruz? Müslümanlar olarak diğer inançlara mensup toplumlarla kuracağımız ilişkiler, İslam’ın yeryüzünde doğru bir şekilde bilinmesi ve yayılması bakımından çok önemlidir. Bu alanda Müslümanların başarılı oldukları söylenemez. Çünkü diğer inanç mensuplarıyla –özellikle dini açıdan- paylaştığımız ortak değerler olabileceğini düşünmeyiz. Genelde biz ve onlar tamamen farklıyızdır. Durum böyle olunca onları ve onların inançlarını tanımayaya ve anlamaya çalışma gibi gayrete de girmeyiz.

Müslümanlar olarak aklımızdan çıkarmamamız gere-

ken en temel Kur’anî ilke; tasdik ilişkisi ilkesidir. Zira Kur’an’da çok net bir şekilde vurgulandığı üzere, bir din mensubu ancak ve ancak Kur’an onları tasdik ediyorsa iman etme sorumluluğuna sahip olabilir.² Hz. Muhammed de diğer din mensuplarına yazdığı mektuplarda tasdik ilkesine uygun hareket ederek tüm Müslümanlara örnek olmuştur. Yahudilere gönderdiği bir mektubu şöyledir:

Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla...

Allah’ın elçisi, Musa’nın dostu ve kardeşi, onun getirdiği her şeyi tasdik edip doğrulayan Muhammed’den (bir mektuptur). Ey Tevrat’a tabi olup, etrafında toplanan insanlar! Dikkat edip biliniz ki gerçekten Allah’ın size söylediği şu sözleri kendi kitabınızda da bulacaksınız: (Fetih 48/29)³

Hiz. Muhammed’in Rum Patrikliğine gönderdiği mektup da son derece ilgi çekicidir:

“Dugâturu’l Uskufa,

Selam iman edene... Hiç şüphesiz İsa b. Meryem (a.s), Allah’ın temiz Meryem’e ilkâ ettiği ruhu ve kelimesidir. Ben, Allah’a, İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakub’a ve torunlarına indirilenlere, Musa’ya ve İsa’ya verilene iman ediyorum. Nebilere Rablerinden ne verilmişse hepsine

1 Bkz. Kenan Altınışık, 5500 Yılın Tanıkları Süryaniler, Altan Yay. 2004.

2 Nebilerden kesin söz almıştık; size kitap ve hikmet veririm de elinizde olanı tasdik eden bir elçi size gelirse, ona iman edip yardım edeceksiniz. Bunu kabul ettiniz mi? Bu ağır yükü yükleniniz mi?”. Onlar da “Kabul ettik” demişlerdir. Allah: “Siz buna şahit olun, sizinle beraber ben de şahidim” demiştir. Âl-i İmrân 3/81.

3 Fatih Orum, Tasdik Tebyin ve Nesih, ss.212, Süleymaniye Vakfı Yay. 2016.

inaniyorum. Biz hiçbirini diğerinden ayırmayız. Biz Allah'a teslim olmuş kimseleriz. Selam hidayete tabi olanlara.”⁴

Nebimiz özellikle ehli kitapla olan ilişkisinde dışlayıcı ve suçlayıcı değil, tasdik edici yöntem izlemiştir. Bizler de hem ülkemizde hem tüm dünyada ehli kitapla olan ilişkilerimizde aynı metodu takip etmeliyiz. Bu açıdan Süryanileri tanımak ve ibadetlerini öğrenmek bu ilişkinin sağlıklı bir zemine oturması açısından son derece önemlidir.

Bu yazımızda öncelikle Süryaniliği kısaca tanımaya çalışacak, ardından da Süryani Kadim Kilisesi'nde uygulanan ibadetleri ele alacağız.

A. Tarihte Süryaniler

Süryani halkının tarihini İsa'dan önce ve sonra olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. İsa'dan önceki Süryanilerin tarihi de M.Ö 2500'e kadar uzanmaktadır. İsa'dan sonra ise pagan kültürünü terk edip, Hristiyanlığı seçen ve günümüze dek gelen Süryani Kilisesi dönemi söz konusudur. Tarih boyunca birçok krallık ve imparatorluğun egemenliği altına giren Süryani toplumu, güç ve iktidar peşinde koşmaktan ziyade, kendi kültür, inanç ve ibadetlerini yaşamayı ve yaşatmayı amaç edinmişlerdir.⁵

Süryani isminin tam olarak nereden geldiği bilinmemekle beraber kökenine dair birçok teori ortaya atılmıştır.

Bu teorileri kısaca şöyle sıralayabiliriz:

- Patrik III. Yakup'un (ö.1980) iddiasına göre Süryani ismi büyük Pers kralı Sirus'tan gelmektedir. Ona göre İsa'ya inanan Yahudiler onu kral Sirus ile özdeşleştirmişlerdi, bu yüzden onlar “Sorin (Süryani)” konuştukları Arami lehçesine de Siruşça (Süryanice) denmiştir.
- Mor Dionysius Yakup b. Suleybi'ye ve Mor Mihayel Rabo'ya (ö.1199) göre Suriye ismi bölgeyi ele geçiren Kilikos'un kardeşi Suros'tan gelmektedir. Süryani ismi de Suriye kelimesinden türemiştir.
- Bir başka iddiaya göre Süryani kelimesi, Lübnan'ın güneyindeki Sur (Tyre) şehrinin isminden türemiştir. Zira Sur ismi Yunanlılar tarafından daha Lübnan'ın Akdeniz kıyısında kalan tüm bölge için kullanılmıştır. Sur bölgesinde olduğu için buradaki halklara Surin (Süryani) deniliyordu.
- Diğer bir teori Süryani isminin İbrahim'in sülalesinden gelen Asur veya Asurin'den türediği yönündedir.
- Yine başka bir görüşe göre Asurluların ülkesine Yunanlılar tarafından “Asurya” deniliyordu. Zamanla baştaki “a” harfi düşerek buranın halkına “Suryani” denmeye başlanmıştır.⁶

Teorilerin hangisi daha doğrudur bilinmez ancak günümüzde Süryani Kilisesi, bu ismin kral Sirus'tan türediğini ileri süren görüşü kendilerine daha yakın bulmaktadır.

4 Orum, ss.219.

5 Melki Ürek, Süryanilerin Tarihi ve Sosyolojik Yapısı, Milet ve Nihal Dergisi, 10/2, ss.96, 2013.

6 Mehmet Çelik, Süryani Kilisesi Tarihi, c.1, ss.25, Yayıncılık Yay. 1987.

Süryani ırkının kökeni hakkında kendilerinin ortaya attıkları başlıca üç teori vardır.

- a. Aramî kökenli oldukları iddiası.
- b. Asuri kökenli oldukları iddiası.
- c. Antik Mezopotamya halklarından oluşmuş, Helen uygarlığıyla yoğrulmuş, kan esasına dayanmayan kültürel bir toplum oldukları iddiası.

Birinci iddiaya göre Süryaniler, aslen Arami ırkına mensup, kadim bir toplumdur. Hristiyanlık Kuzey'e doğru yayılmaya başlayınca Aramilerin bir kısmı Hristiyan oldular. Hristiyan olan topluluk, diğer Aramilerden kendilerini ayırt etmek için "Süryani" ismini kullanmaya başladılar.⁷

İkinci görüşe göre Süryaniler, İsa'dan sonra Hristiyanlığı kabul eden Asurlulardır. Buna göre Süryani ismi gerçekte "Asurlu" anlamına gelmektedir.

Üçüncü görüşe göre Süryaniler, İsa'dan önceki Mezopotamya halklarının devamıdır. Bu açıdan Süryanileri "Asurlu", "Babilili", "Keldanî" veya "Arami" diye nitelemek gerekir. Süryanilik tüm Mezopotamya halklarının kültürel temeline dayanan ve bu arada Helenistik uygarlığı da özümseyerek ortaya çıkmış bir sentezdir.⁸

Melki Ürek bu konuda ilk görüşü benimseyerek, Süryani ırkının Aramilerden geldiğini ve böylece Nuh'un oğlu Sam'ın oğlu Aram'a kadar uzandığını savunmaktadır. Ona göre diğer teorilerin tarihi bir gerçekliği yoktur.⁹

Bir Hristiyan cemaati olarak Süryaniler, Pavlus'un kuruculuğunu yaptığı iman esaslarını benimseyerek, ekümenik Antakya Patrikhanesi'ne bağlı, günümüzde de tarihi Antakya Patrikhanesi'ni temsil eden, en eski Hristiyan topluluklarından biridir.¹⁰

Süryaniler kendilerini diğer Hristiyan topluluklardan daha özgün ve dinin de özüne uygun bir konumda görürler. 1782 senesinde az sayıda episkopos tarafından patrik seçilen Mihayel Carve, daha sonra seçime katılmayan episkoposlar tarafından gayri meşru ilan

edilince, beraberindeki bir grup Süryani'yle beraber Katolik Kilisesi'ne katıldılar. Bunun üzerine Antakya Patrikliği kendilerini diğer Süryani Hristiyanlardan ayırt etmek için "kadim" tabirini ortaya attı. Böylece Antakya Patrikliğine bağlı Ortodoks Süryani Kilisesi, Süryani Kadim Kilisesi adını aldı.¹¹

Ermeni Kilisesi altı, Protestanlar ise iki sakrament kabul ederken, Süryaniler, Katolik ve Rum Ortodoks Kilisesi'nde olduğu gibi yedi sakrament kabul ederler. Bunlardan dördü zorunluyken, üçü zorunlu değildir.

- Vaftiz (Zorunlu sakrament): Diğer sakramentlere giriş kapısıdır.
- Murun (Zorunlu sakrament): Kutsal yağ anlamındaki bu sakrament imanlı kişiye Kutsal Ruhu kazandırır.
- Tevbe (Zorunlu Sakrament): İmanlı kişide günahattan dolayı meydana gelen hastalıkları giderir.
- Kurbono/Evharistiya (Zorunlu Sakrament): İmanlı kişi, İsa Mesih'in eti ve kanıyla manevî doyuma ulaşır.
- Kehnutluk/Ruhanilik (Zorunlu olmayan sakrament): Bazı imanlı kişilerin tanrının topluluğunu gütmek ve kilisenin devamını sağlam amacıyla yetkili kılınmasıdır.
- Hasta Yağı (Zorunlu olmayan sakrament): İmanlı kişinin bedenine ve manevi hastalıklarına şifa verir.
- Evlilik/Nikah (Zorunlu olmayan sakrament): İmanlı erkek ve kadının yasal çerçevede kurduğu kutsal birlikteliktir.¹²

Günümüzde Türkiye'de Süryani Kadim Kilisesi'ne bağlı iki metropolitlik ve iki patrik vekilliği vardır. 1994 yılı esas alınarak ortaya koyulan rakamlarda Türkiye'de on yedi Süryani papazı, on iki rahibi, on sekiz rahibesi ve on iki manastırı vardır.

Tek tabiatçı akideye inanmalarıyla teolojik açıdan birçok Hristiyan mezhebinden ayrılan Süryani Kadim Kilisesi, ibadetleriyle de farkını ortaya koymaktadır.

7 Aziz Günel, Türk Süryaniler Tarihi, ss. 30, Oya Matbaası, 1970.

8 Nihat Durak, Süryani Ortodoks Kilisesinde İbadet, ss. 20, Rağbet yay. 2011.

9 Ürek, ss.98.

10 Mehmet Çelik, Süryaniler, Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), c.38, ss. 175. 2010.

11 Gökhan Sarı, Geçmişten Günümüze Süryaniler Ve Süryanilerin Türkiye'ye Etkileri: İdil Örneği, Basılmamış Doktora Tezi, ss.61, 2011.

12 Sarı, ss.118.

Bu farklılığın temelinde hiç kuşkusuz Süryanilerin Ortadoğulu bir halk olmasının ve Süryanice gibi sami dil ailesine mensup bir lisanı benimsemiş olmalarının rolü büyüktür. Ayrıca Süryanilerin kadim manastır geleneklerinin etkisi de göz ardı edilemez.

B. Süryani Kadim Kilisesinde Çeşitli İbadetler

Süryani Kadim Kilisesi'nin kabul ettiği tek Kutsal Kitap formu "Peşitta" olarak bilinen Süryanice çeviridir. Peşitta'nın Eski Ahit bölümü doğrudan İbranice'den, Yeni Ahit bölümü ise Yunancadan çevrilmiştir. Dolayısıyla ibadet dili de Süryanicedir.

Süryani Kadim Kilisesi'nde ibadetler günlük, haftalık ve yıllık olarak çeşitli periyotlarda ve şekillerde eda edilir.

B.1 Günlük İbadetler (Slutho/Namaz)

Namazın İslam'a has bir ibadet olduğu yönündeki düşünceler hem tarihe hem de Kur'an'a göre yanlıştır. Kur'an'da namazla ilgili verilen şu bilgi dikkat çekicidir:

Kendilerine kitap verilenler, kendilerine o apaçık delil gelinceye kadar bölünüp parçalanacak değillerdi. Onlara emredilen sadece şuydu: Allah'ın dinine bir şey katıştırmadan yalnız O'na kulluk edin; namazı düzgün kılın, zekâtı da verin. İşte doğru din budur. (Beyyine 98/4,5).

Yukarıdaki ayetten anlaşılacağı üzere namaz kılma görevi başta Yahudi ve Hristiyanlar olmak üzere kitap indirilmiş tüm toplumlara yüklenmiştir. Muhammed (a.s) da yaşadığı dönemde, bölgede yaşayan ehli kitabın kıldığı şekliyle namazı kılmıştır. Müslümanlar, namazın kılınmasını emreden ayetlerle beraber, Yahudilerin namazında olduğu gibi, Kudüs'e yönelerek namaz kılmaya başlamışlardır. Zira Kur'an'da namazın nasıl kılınacağını tarif eden bilgilerin yer almaması ve ayetlerde "es-salat" şeklinde belirlilik vurgusu olması, namazın o dönemde bilindiğinin bir göstergesidir.¹³

Günümüzde diğer kiliselerden farklı olarak Süryani Kadim Kilisesi'nde namaz ibadetinin uygulanıyor olması, hiç şüphesiz Süryani cemaatinin nesiller boyunca İsa'nın yaşadığı Ortadoğu coğrafyasında yer alıyor olmalarının etkisi büyüktür. Zira namaz gibi ibadetler, yaşayarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Ana coğrafyadan uzaklaşıldıkça bu tarz ibadetlerde değişimler olması hatta bu ibadetlerin unutulması söz konusu olabilir.

Süryanicede "Slutho" kavramı hem dua hem de belli şekilleri ve vakitleri olan namaz ibadeti için kullanılır. Bu kavramın Arapçada namaz anlamına gelen "Salat" kelimesiyle aynı kökten olduğu çok açıktır.¹⁴

"Bütün halk vaftiz olduktan sonra İsa da vaftiz oldu. Dua ederken gök açıldı ve Kutsal Ruh, bedensel görünümde, güvercin gibi O'nun üzerine indi. Gökten, "Sen benim sevgili Oğlum'sun, senden hoşnudum" diyen bir ses duyuldu." Luka 3:21-22.

Yukarıdaki pasajda Türkçeye "Dua ederken" diye çevrilen kavram Süryaniler tarafından "Namaz kılarken" şeklinde anlaşılmakta ve böylece bu pasaj namaz ibadetinin temel bir görevi olduğunun delili olarak görülmektedir.

Namaz bir Süryani için dinin ilk ve en temel vazifesidir. Bir insan imanını ancak namaz kılarak ispatlayabilir. Bir Hristiyan asla namazsız kalmamalı, sabah, akşam ve gece yarısı yüzünü Rabbe dönerek O'nu tesbih etmeli, O'na şükretmeli ve O'na yalvararak yardım ve rahmetini dilemelidir.¹⁵

Süryanilikte günlük yedi vakit namaz bulunmaktadır. Bunlardan dördü cemaatle, üçü ise münferit olarak eda edilir. Dolayısıyla Süryanilikte kilisenin camiye benzer bir fonksiyonu vardır.¹⁶

- Akşam Namazı (cemaatle)
- Yatsı Namazı (münferit)
- Gece yarısı Namazı (cemaatle)
- Sabah Namazı (cemaatle)

13 Yahya Şenol, Enes Alimoğlu, İnsanlık Tarihi Boyunca O Namaz, Süleymaniye Vakfı yay. 2016, s.19

14 Durak, ss.106.

15 Durak, ss. 107.

16 Talip Atalay, Günümüz Süryani Kilise ve Manastırlarında Din Eğitimi, Dini Araştırmalar Dergisi, 8/23, ss.50, 2006.

e. Kuşluk Namazı (münferit)

f. Öğle Namazı (cemaatle)

g. İkinci Namazı (münferit)¹⁷

İslam'da beş farz, iki de nafil olmak üzere toplam yedi vakitte namaz kılınmaktadır. Nafil olan vakitler; gece (Teheccüd) namazı ve kuşluk (Duha) namazıdır. Süryanilik'tekinden farklı olarak İslam'da günün ilk namazı öğle namazı, son namazı da sabah namazıdır.¹⁸

"İsa biraz ilerledi, yüzüstü yere kapanıp dua etmeye başladı." Matta 26:39.

Süryanilikte namazın olmazsa olmazlarından biri de secde. İncil metinleri birçok defa İsa'nın secde etmesinden bahseder. Günümüzde ibadetlerinde secde bulunan tek Hristiyan topluluğu Ortodoks Süryanilerdir.

Kible olarak doğuya dönülür. Namazlarda kıyam, kıraat ve secde esaslarına uyulması gerekmektedir. İslam'dan farklı olarak günlük namazlarda rükû bulunmaz. Ancak senenin bazı özel zamanlarında kılınan namazlarda rükû yapılmaktadır.¹⁹

Süryanilerin namazlarında okudukları bazı dualar şöyledir:

"Baba, Oğul Ve Kutsal Ruh adına. Âmin"

"Kutsalsın, kutsalsın, kutsalsın, güçlü Rab Allah, yer ve gök izzetinle doludur. En yücelerde O'na hamd olsun. Rabbin adına gelen ve tekrar gelecek olan kutsaldır."

"Kutsalsın Allah, kutsalsın güçlü, kutsalsın ölmeyen ve bizim haça gerilen, bize merhamet eyle."

"Göklerde olan babamız, adın kutlu olsun ve melektun gelsin. Gökte olduğu gibi yeryüzünde de egemenliğin olsun. Gerekli ekmeğimizi bugün bize ver. Ve suçlarımızı bağışladığımız gibi bizim suçlarımızı bağışla. Ve bizleri sinama. Ancak bizi kötüden kurtar. Çünkü egemenlik, kudret ve izzet sonsuza der senindir."²⁰

B.2 Oruç İbadeti

"Oruç tuttuğunuz zaman, ikiyüzlüler gibi surat asmayın. Onlar oruç tuttuklarını insanlara belli etmek için kendi-

lerine perişan bir görünüm verirler. Size doğrusunu söyleyeyim, onlar ödülleri almışlardır. Siz oruç tuttuğunuz zaman, başınıza yağ sürüp yüzünüzü yıkayın. Öyle ki, insanlara değil, gizlide olan Babanız'a oruçlu görününüz. Gizlilik içinde yapılanı gören Babanız sizi ödüllendirecektir." Matta 6:16-18.

Süryaniler her yıl toplam 172 gün oruç tutarlar. Bu oruçlar farklı zamanlarda farklı şekillerde eda edilmektedir.

Bunlar;

- Şubat, Mart, Nisan aylarında kırk gün süre ile öğleye kadar bir şeyin yenilmediği "Büyük Oruç"
- Haziran başında perhiz olarak üç gün tutulan "Havariler Orucu"
- Şubat ayında üç gün süre ile oruç ve perhizden oluşan "Ninova Orucu"
- Ağustos ayının onundan on beşine kadar devam eden beş günlük perhizden oluşan "Meryem Ana Orucu"
- Aralık ayının on beşinden yirmi beşine kadar on gün süre ile tutulan İsa'nın doğuş bayramı orucu olan "Noel Orucu"dur.²¹

Oruçlar arasında en önemli olanı kırk günlük Büyük Oruçtur. Bu orucu İsa'nın da tuttuğuna dair İncil pasajları bulunmaktadır:

"İsa kırk gün kırk gece oruç tuttuktan sonra acıktı." Matta 4:2.

Oruç sabah güneşin doğuşuyla başlar, akşam namazı için kilise çanının çalmasıyla biter. Bu süre içerisinde yeme ve içme olmaz.²²

21 Sarı, ss. 136.

22 Durak, ss.140.

17 Günel, ss. 312.

18 Bkz. İsra 17/78.

19 Durak, ss.116.

20 Durak, ss.118.

B.3 Ondalık Sadaka

Süryani Kilisesi'nde "zekat" kavramı yerine "sadaka" kullanılmaktadır. Ancak şu da bir gerçektir ki Kur'an'da zekatlardan bahsedilen ayetlerin birçoğunda "sadaka" diye bahsedilmektedir.

Mallarından sadaka al; böylece onları arındırmış ve geliştirmiş olursun. Onlara sürekli destek ol, senin desteğin onları rahatlatır. Her şeyi dinleyen ve bilen Allah'tır. Tevbe 9/103.

Sadakalar toplumları geliştirdiği için "gelişim" kökünden "zekat" diye de geçmektedir.

Süryani Kadim Kilisesi'nde sadaka dinin önemli bir ibadetidir. Zira İncil pasajlarında bu konuda önemli bilgiler yer almaktadır:

"Siz kaplarınızın içindekini sadaka olarak verin, o zaman sizin için her şey temiz olur." Luka 11:40.

"(Mahşer günü kral) solundakilere şöyle diyecek: 'Ey lanetliler, çekilin önümden! İblis'le melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek vermediniz; susamıştım, bana içecek vermediniz; yabancıydım, beni içeri almadınız; çıplaktım, beni giydirmediniz; hastaydım, zindandaydım, benimle ilgilenmediniz.' "O vakit onlar da şöyle karşılık verecekler: 'Ya Rab, seni ne zaman aç, susuz, yabancı, çıplak, hasta ya da zindanda gördük de yardım etmedik?' "Kral da onlara şu yanıtı verecek: 'Size doğrusunu söyleyeyim, mademki bu en basit kardeşlerimden biri için bunu yapmadınız, benim için de yapmamış oldunuz. "Bunlar sonsuz azaba, doğrular ise sonsuz yaşama gidecekler." Matta 25:41-46.

Günümüzde Süryani Kadim Kilisesi cemaatine belli bir sadaka oranı mecbur tutmaz. Herkes gücünün yettiği ölçüde yoksullarla, yetimlere, dullara, zor durumda olanlara sadaka verebilir. Sadaka verirken dikkat edilmesi gereken şeyler, gösteriştten kaçınmak, başa kakmamak, güler yüzlü olmaktır.²³

Sonuç

Bu çalışmada Süryani Kadim Kilisesi'nin tarihine kısa

göz attıktan sonra bazı ibadetlerini tanımaya çalıştık. Detaya girmemiz mümkün olmadığı için genel hatlarıyla, namaz, oruç ve sadaka ibadetlerini ele almakla yetindik. Söz konusu ibadetlerin İslam'daki ibadetlerle büyük ölçüde benzer olduğunu, farklılıkların daha çok detaylarda olduğunu gördük.

Süryanilerin kadim bir Ortadoğu halkı oluşu, Süryanicenin sami dil ailesine mensup olarak Arapçaya çok benzer olması, "Slutho" adına verilen ibadetin Müslümanların Salat/namaz ibadetiyle son derece benzer oluşu, gerek Anadolu, gerekse Arap ülkelerinde yaşayan Süryanilerin kültür ve geleneklerinin bu coğrafyaya uygunluğu, Süryani Kadim Kilisesi'ni Müslümanlara yakın kılan özellikler arasında sıralanabilir. Tüm bu sayılan sebepler, bu konuda çalışmayı cazip hale getirmiştir.

Kaynakça

- ALTINIŞIK, Kenan, *5500 Yılın Tanıkları Süryaniler*, Altan Yay. 2004.
- ATALAY, Talip, *Günümüz Süryani Kilise ve Manastırlarında Din Eğitimi, Dini Araştırmalar Dergisi*, 8/23, ss.39-68, 2006.
- ORUM, Fatih, *Tasdik Tebyin ve Nesih, Süleymaniye Vakfı Yay.* 2016.
- ÜREK, Melki, *Süryanilerin Tarihi ve Sosyolojik Yapısı, Milet ve Nihal Dergisi*, 10/2, ss.95-112, 2013.
- ÇELİK, Mehmet, *Süryani Kilisesi Tarihi*, c.I, Yaylacık Yay. 1987.
- ÇELİK, Mehmet, *Süryaniler*, Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), c.38, ss. 175-178. 2010.
- GÜNEL, Aziz, *Türk Süryaniler Tarihi*, Oya Matbaası, 1970.
- DURAK, Nihat, *Süryani Ortodoks Kilisesinde İbadet*, Rağbet yay. 2011.
- SARI, Gökhan, *Geçmişten Günümüze Süryaniler Ve Süryanilerin Türkiye'ye Etkileri: İdil Örneği*, Basılmamış Doktora Tezi, 2011.
- ŞENOL Yahya, ALİMOĞLU, Enes, *İnsanlık Tarihi Boyunca O Namaz*, Süleymaniye Vakfı yay. 2016.

23 Durak, ss.146.